

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ
ФАКУЛЬТЕТІВ ПІД ЧАС РОБОТИ З ТЕКСТАМИ****ЯРЕМЕНКО Н. В.**, кандидат педагогічних наук, доцент,*Національний університет біоресурсів і природокористування України*

E-mail: iaremenko.nv@gmail.com

ORCID:0000-0002-5894-0295

Анотація. У статті висвітлено досвід розвитку критичного мислення у студентів немовних факультетів під час роботи з текстами на заняттях з англійської мови. Представлено погляди науковців на визначення цього поняття (персональне судження про автентичність, точність, характер та цінність того, що вивчається з метою прийняття розумних рішень та висновків; спроможність аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію та тенденції з метою впровадження результатів мисленнєвої діяльності у практику; процес знаходження відповідей на запитання, який поступово генерує нові погляди на предмет, що вивчається тощо). Узагальнено основні функції критичного мислення (регулятивна, оціночна, стимулююча, корегуюча, прогноуюча, моделююча). Установлено, що розвитку критичного мислення сприяє робота із текстами та виконання відповідних вправ. З'ясовано, що для досягнення цієї мети необхідно організовувати роботу із текстом із наступних частин: виконання передтекстових справ (націлюють увагу студентів на тему, що буде обговорюватися); читання тексту, вправи на розуміння прочитаного матеріалу та обговорення власного вибору та досвіду. Робота з текстом під час занять з іноземної мови не має обмежуватися перевіркою тільки основних ідей тексту. Роботу необхідно будувати таким чином, щоб стимулювати студентів до критичного мислення.

Ключові слова: критичне мислення, студенти немовних факультетів, заняття з англійської мови

Актуальність (Introduction).

Останніми роками вітчизняні та зарубіжні науковці приділяли багато уваги основним компетенціям, які мають бути сформовані під час навчання у закладі вищої освіти. Однією із таких загальних компетенцій – є формування мовленнєвих умінь студентів, культурна обізнаність та уміння критично мислити. Необхідно зазначити, що критичне мислення є важливим різновидом мислення для здійснення аналітичної та наукової роботи.

З досвіду роботи можна стверджувати, що читання англійською мовою дозволяє студентам засвоювати нові знання та інформацію з тексту, а також розвивати критичне мислення. Зазначимо, що критичне мислення необхідне

також для обробки інформації та її подальшого аналізу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Аналіз засвідчив, що до питання розвитку критичного мислення неодноразово зверталися науковці. Зокрема, М. Ліпманом досліджувалися питання міркування в освіті; важливість впровадження критичного мислення в освітній процес вивчалися П. Фасіоні; Руд Л вивчав значущість та конотацію критичного мислення; Д. Халперном було проведено оцінювання ефективності критичного мислення; С. Терно було розроблено теорію критичного мислення на прикладі історії, а Руфанг Лі було опрацьо-

вано деякі підходи до розвитку критичного мислення студентів факультету іноземних мов.

Разом із тим, вважаємо, що розвиток критичного мислення за допомогою читання текстів професійного спрямування на заняттях з англійської мови у студентів немовних факультетів недостатньо висвітлено у науковій літературі, адже деякі викладачі поверхнево підходять до роботи з текстом під час викладання англійської мови студентам немовних спеціальностей. Так, робота з текстом часто зводиться тільки до читання та перекладу тексту та виконання вправ на закріплення лексичних та граматичних одиниць. Такий підхід не активує мисленнєву діяльність студентів та, відповідно, не формує мовленнєву компетенцію здобувачів освіти. Ще одним недоліком такої роботи з текстом є те, що часто питання, які пропонуються після тексту не пов'язані із реальним життям студентів, що також понижує мотивацію до опрацювання матеріалу.

Мета (Purpose). Отже, метою публікації є висвітлення власного досвіду з розвитку критичного мислення у студентів під час роботи з текстом.

Для цього вважаємо за необхідне вирішити наступні завдання:

- окреслити підходи до визначення критичного мислення;
- визначити основні функції критичного мислення;
- висвітлити власний досвід щодо роботи критичного мислення під час роботи з текстами.

Результати (Results). Для більш ґрунтовного розуміння теми дослідження вважаємо за необхідне проаналізувати підходи до визначення критичного мислення. Засновником практики навчання критичному мисленню вважають М. Ліпнама, який пов'язував необхідність такого підходу до навчання з тим, що демократичне суспільство має виховувати розумних громадян, а не раціональних. Він зазначав, що класична

система освіти надає недостатньо стимулів для мислення, що призводить до зменшення інтересу до навчання. Для того, щоб змінити таке відношення до освіти, він пропонував не передавати здобувачам освіти готові знання, а застосовувати рефлексивну парадигму критичного мислення. Відмінність у цьому випадку полягає у тому, що аудиторія перетворюється на дослідників, які розмірковують разом із викладачем [4, с. 3].

Науковці також розглядають критичне мислення як:

- персональне судження про автентичність, точність, характер та цінність того, що вивчається з метою прийняття розумних рішень та висновків [6, с. 57];

- спроможність аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію та тенденції з метою впровадження результатів мисленнєвої діяльності у практику [3, с. 272];

- процес знаходження відповідей на запитання, який поступово генерує нові погляди на предмет, що вивчається [7, с. 362];

- процес передбачення результатів, оцінки, аналізу, спростування та узагальнення [5, с. 77].

Отже, узагальнюючи погляди науковців визначимо критичне мислення як мислення, орієнтоване на генерацію логічних висновків, в основу яких покладено раціональні судження щодо матеріалу, що вивчається.

На основі аналізу наукової літератури можна виділити основні функції критичного мислення:

- регулятивна (активізація пошуку необхідного рішення);
- оціночна (порівняння власних поглядів та поглядів інших людей на ту ж саму проблему);
- стимулююча (стимул до погляду на тему, що вивчається, з різних точок зору та ракурсів);

- корегуюча (на основі мисленнєвої діяльності корегування власних поглядів);

- прогноуюча (орієнтування на майбутнє та перспективи);

- моделююча (моделювання різних варіантів рішення проблеми) [2].

Науковці підкреслюють, що критичне мислення починає працювати, коли перевіряються вже зрозумілі факти та ідеї, які у подальшому оцінюються, розвиваються та застосовуються. Основними ознаками критичного мислення є:

- самостійне мислення;
- інформація вважється відправним, а не кінцевим пунктом критичного мислення;

- вимагає переконливої аргументації;

- є соціальним мисленням, адже ідеї перевіряються та відпрацьовуються, коли ними діляться з іншими [1, с. 21].

Вважаємо, що з критичним мисленням тісно пов'язано критичне читання, адже читання є важливим механізмом формування критичного мислення. Як зазначили науковці, критичне читання вимагає не тільки розуміти базову інформацію, але також інтерпретувати його неявне значення [7, с. 64].

Критичне читання сприяє не тільки і не стільки поверхневому ознайомленню з інформацією та її запам'ятовуванню, скільки вчить проводити аналіз того, що прочитали, висунути припущення та висновки щодо тексту. Метою критичного читання є аналіз та оцінка текстової інформації, яка базується на розумінні тексту та формуванні власного відношення до прочитаного.

Базуючись на визначенні критичного читання, яке представлено у наукових працях, його можна поділити на два рівні: інтерпретація тексту з визначенням основних ідей, які хотів донести автор, та оцінка поглядів та відношення, які було представлено в тексті та вираження поглядів та думок читача.

Л. Флін виділяє такі уміння критичного читання як:

- попередній перегляд;
- прогнозування;
- опитування;
- аналіз;
- підсумовування;
- коментування;
- оцінювання [8].

Отже, робота з текстом має охоплювати якомога більше елементів, що зазначено. Проілюструємо власне бачення розвитку критичного мислення студентів першого курсу на прикладі роботи з текстом «The Freshman Challenge» (Виклик для першокурсників).

У тексті, який складається з чотирьох абзаців, йдеться про труднощі, з яким стикається студент на перших тижнях навчання в університеті. Зміст тексту побудовано по принципу «основні та другорядні ідеї». У першому абзаці представлено основні моменти, які викликали у студента плутанину. В інших трьох абзацах описано проблеми, що пов'язані з вибором курсів, позакласними заняттями та навчальною діяльністю, а також його почуттями та шляхами вирішення проблем.

Основними цілями під час роботи з текстом ми вбачаємо вивчення не тільки вивчення нових лексичних одиниць (freshman, challenge, respond etc), але стимулювання студентів до обговорення.

Робота з текстом складається із наступних частин:

- вправи перед читанням тексту;
- читання тексту;
- вправи на розуміння прочитаного матеріалу;
- обговорення власного вибору та досвіду.

Для налаштування студентів на роботу з текстом вважаємо за необхідне спочатку провести підготовчу роботу та зробити акцент на нових лексичних одиницях. Спочатку просимо студентів прочитати заголовок тексту та висловити власні ідеї про що саме може

бути текст. Після цього просимо студентів пояснити ключові слова в тексті. Наприклад: *“What does freshman mean?, What is a challenge? What does respond mean?”*

Після першого читання тексту ми ставимо студентам питання на розуміння основних ідей тексту:

- хто є автором уривку (студент);
- що ми знаємо про нього (студент першого курсу, він описує свої перші тижні в університеті);

- як пройшов його перший тиждень (була плутанина, йому було досить складно) тощо.

Після обговорення основних моментів ми зосереджуємо увагу на деталях. Для цього ми пропонуємо студентам відповісти на запитання та виконати вправу True/False, а також пропонуємо студентам заповнити наступну таблицю, яка сприяє формуванню у студентів уміння знаходити необхідну інформацію в тексті.

Таблиця 1. Таблиця на розуміння основних ідей тексту

Paragraph	Challenge	Feeling	Solution
first		confused	
second	choosing courses		
third		surprised	
forth	building relations		

Необхідно зазначити, що у тексті представлено відповіді на заповнення пропусків у графах Challenge та Feeling, тоді як графу Solution пропонується заповнити власними ідеями.

Для розвитку критичного мислення студентів під час роботи з текстом викладачеві необхідно спочатку самому глибоко зрозуміти текст, адже автори часто не висловлюють подробиць. Під час процесу читання студенти мають використовувати свої наявні знання, щоб реконструювати зміст тексту. Відповіді на запитання можуть не знаходитися безпосередньо у тексті; для того, щоб відповісти студентам треба проаналізувати інформацію та знайти у тексті приховану інформацію. Наприклад, у тексті студент обирає китайську мову як додатковий предмет, незважаючи на те, що цей предмет складно вивчати. З цього можна зробити висновки щодо його характеру (determined, hardworking, confident).

Після цього студентам пропонуються вправи на обговорення власних відчуттів та досвіду. Зокрема, студентам пропонується обговорити такі питання як:

- які виклики ви маєте зараз?

- як ви себе почуваєте?
- як ви вирішуєте проблеми, що виникають?

Ці питання стимулюють студентів замислитися над власними труднощами та обговорити їх з одногрупниками. Ми стимулюємо студентів не тільки синтезувати інформацію, яка знаходиться в тексті, але використовувати також свої мовні знання під час висловлення власних ідей. Після усного обговорення ми пропонуємо виконати це завдання письмово, порівнявши власні труднощі та модель навчання студенту з тексту. Письмове завдання допомагає студентам закріпити основні лексичні одиниці та вислови із тексту, стимулювати мисленнєві здібності студентів, що у свою чергу розвиває критичне мислення.

Висновки і перспективи (Discussion). Отже, можна зробити висновок, що розвиток критичного мислення на основі роботи з текстом може містити у собі різні вправи, які стимулюють студентів до мислення. Наприклад, студенти можуть коментувати тему статті або скласти власну думку з теми, що вивчається. Викладацька діяльність

не має обмежуватися тільки перевіркою основних ідей тексту, викладачі мають будувати роботу таким чином, щоб стимулювати студентів до критики матеріалів, що вивчаються.

Список використаних джерел

1. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с.
2. Facione P. Critical thinking: What it is and why it counts. Millbrae, CA: Measured Reasons and California Academic Press, 2013. Mode of access: https://www.student.uwa.edu.au/data/assets/pdf_file/0003/1922502/Critical-Thinking-What-it-is-and-why-it-counts.pdf
3. Halpern, D. F. Assessing the effectiveness of critical thinking instruction. *The Journal of General Education*. 2001. № 23. P. 270-286
4. Lipman M. Thinking in education. Cambridge: Cambridge university press, 1991. 188 p
5. Qiufang Wen, Zhou Yan. Comments on the development of thinking ability of foreign language majors. *Foreign Language Research*. 2006. № 5. P. 76-80
6. Rude Liu The significance and connotation of critical thinking. *Research on Higher Normal Education*. 2000. № 12. P. 56-61
7. Ruifang Li Foreign language teaching and cultivation of students' creative and critical thinking. *Foreign Language Teaching*. 2002. № 5. P. 61-65.

8. Flynn L. L. Developing critical reading skills through cooperative problem solving. *Reading Teacher*. 1989. № 6. P. 664-668.

References

1. Terno S. O. (2011) Teoriia rozvytku krytychnoho myslennia (na prykladi navchannia istorii) [Theory of the development of critical thinking (on the example of History)]. Zaporizhzhia. 105 s.
2. Facione P. (2013) Critical thinking: What it is and why it counts. Millbrae/ Mode of access: https://www.student.uwa.edu.au/data/assets/pdf_file/0003/1922502/Critical-Thinking-What-it-is-and-why-it-counts.pdf
3. Halpern, D. F. (2001) Assessing the effectiveness of critical thinking instruction. *The Journal of General Education*. 2001. № 23. P. 270-286
4. Lipman M. (1991) Thinking in education. Cambridge 188 p
5. Qiufang Wen, Zhou Yan (2006) Comments on the development of thinking ability of foreign language majors. *Foreign Language Research*. № 5. P. 76-80
6. Rude Liu (2000) The significance and connotation of critical thinking. *Research on Higher Normal Education*. № 12. P. 56-61
7. Ruifang Li (2002) Foreign language teaching and cultivation of students' creative and critical thinking. *Foreign Language Teaching*. № 5. P. 61-65.
8. Flynn L. L. (1989) Developing critical reading skills through cooperative problem solving. *Reading Teacher*. № 6. P. 664-668

DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING OF STUDENTS OF NON-LANGUAGE SCHOOLS WHEN WORKING WITH TEXTS

Yaremenko N. V.

Abstract. The article highlights the experience of developing critical thinking among students of non-language schools while working with texts. The views of scientists on the definition of this concept are presented (personal judgment on the authenticity, accuracy, character and value of what is studied in order to make reasonable decisions and conclusions; the ability to analyze, synthesize and evaluate information and trends in order to implement the results of thinking activity into practice; the process of finding of answers to

questions, which gradually generates new views on the subject being studied, etc.). The main functions of critical thinking are summarized. It is established that the development of critical thinking is facilitated by working with texts and performing appropriate exercises. It is found that in order to achieve this goal, it is necessary to organize work with the text as it follows: performing pre-text tasks; reading the text, exercises on understanding of the material and discussing one's own choices and experiences. To prepare students for work with the text, we consider it necessary to conduct preparatory work and emphasize new lexical units. First, we ask students to read the title of the text and express their own ideas what the text might be about. After that, we ask the students to explain the key words in the text. For example: "What does freshman mean? What is a challenge? What does respond mean? After the first reading of the text, we ask students questions to help them understand the main ideas of the text. After discussing the main points, we focus on the details. To do this, we offer students to answer the questions and complete the True/False exercise, fill in some tables, which contribute to the formation of students' ability to find the necessary information in the text. During the reading process, students must use their existing knowledge to reconstruct the content of the text. Answers to questions may not be found directly in the text; in order to answer, students need to analyze and find hidden information in the text. Working with the text during foreign language classes should not be limited to checking only the main ideas of the text. The work must be constructed to stimulate students to think critically.

Key words: critical thinking, students of non-language schools, English classes.